

HLASY

katolického spolku tiskového.

Ročník XXXV.

ČÍSLO 4.

Časové obrázky a úvahy.

V PRAZE 1904.

Nákladem katolického spolku tiskového. — V kommissi
Cyrillo-Methodějského knihkupectví G. Francla.

Časové obrázky a úvahy.

Dle zásad Smilesových

podává

J. Ježek.

V PRAZE

CYRILLO-METHODĚJSKÁ KNIHTISKÁRNA V. KOTRBA

1904.

I. Nedáváš pozor na drobné!

Z továrny na stroje u městečka K... v Králohradecku vyšli v sobotu večer po výplatě dva dělníci; první z nich, Malina, stanuv za zdí tovární budovy, přepočel si ještě jednou vyplacenou mzdu, a uloživ ji opatrně do sáčku, uschoval v kapse náprsní, kdežto druhý, Kalina jménem, cinkaje zlatáky a nikláky v kapse, vybízel druha svého k rychlému odchodu, řka: „Í nech toho a neboj se, že ti zlatku přidali!“

„O přídavek nemám strachu,“ dává v odvěť Malina, „leč mohlo by se také státi, že omylem dali by mi o zlatku méně, a to bych nerad. Dokud není zcela po výplatě, lze snadno omyl objevit i napravit; zítra bylo by již pozdě.“

Po té spěchal za kamarádem, který šel zatím napřed, aby se mu vyrovnal v kroku.

Chvíli kráčeli mlčky vedle sebe silnicí vzhůru, ale pak zabočili pěšinou do polí, aby dříve byli doma. Ve vzdálenosti asi patnácti minut cesty stály nedaleko sebe jejich domovy a obydlí.

„Poslouchej, Malino,“ zapřádal rozhovor dělník Kalina, „nechtěl bys mi říci, čím to je, že do-

vedeš vystačiti se svou mzdou, že sebe i rodinu dobře živíš, slušně šatíš, ano ještě prý každý měsíc do hradecké záložny něco si uložíš, kdežto já, který mám s tebou plat stejný, sotva že to živobytí s rodinou tak protloukám; chodím v leda-jakých hadrech a často žijeme od pondělka do soboty na dluh.“

„I to ti mohu říci krátce,“ odvětil Malina, „všecko záleží v tom, že dávám pozor na drobné.“

„Jakže? a to je všecko?“ díví se Kalina.

„Ano, všecko, a nic více; leč ani padesátý z lidí nezná tohle tajemství. Ty rovněž ne, Kalino!“

„Co že, já? — Tak již mluv, ať se trochu poučím.“

„Když jsem ti pověděl své tajemství, podám ti i výklad k němu. Ale budu-li mluvití otevřeně a upřímně, neměj mi za zlé. Slyš tedy, kamaráde: za tabák a pivo nevydám do roka ani pětku.“

„To kouříš bezpochyby bramborovou nať a za pivo ostáváš dlužen, nebo se přiživuješ u jiných.“

„Ani to, ani ono; kouřívám jen někdy večer dýmku „vojenského“, a balíček za deset krejcarů vydrží mi z pravidla po celý měsíc. Na sklenici piva vyjdu si jen v neděli večer, abych si prohlédl v besedě některé časopisy, a doma na stůl přijde pivo pouze o velkých svátcích. Jinak pijeme ze studně naši dobrou vodičku; z té nikdy hlava nebolí ani rozum se nekalí. Pití zdravé vody ochrání mne od nemoci a dluhu. manželku mou od předčasného vdovství a dět od siroby. A nech si říci, příteli,“ pokračoval s důrazem Malina, „do roka dělá to hezkou sumičku, co propiješ v lihovinách a prokouříš v doutnících. Za ty peníze ošatil bys slušně sebe, ženu i děti!“

„No, jen tak nepřeháněj!“ odporoval Kalina. „Je sice pravda, že v doutnících prokouří se

mnohem více, nežli v „komisním“, a že si téměř denně dopřeji trochu piva, nezapírám rovněž. Ale vykouřit dobrý doutník je proti dýmce vojenského pravou pochoutkou, a vypítí sklenici dobrého piva skutečným požitekem!“

„Jenom že ta pochoutka i ten požitek cítí se v kapse. Tak počítej se mnou; dejme tomu, že vykouříš denně pouze jeden lepší doutník portoriko za 7 haléřů nebo kuba za 10 haléřů. Víš-li, co to dělá za rok i se zápalkami? — 13—19 zlatých. Dejme tomu dále, že denně vypiješ pouze jednu sklenici piva; víš-li, co to obnáší za 365 dní? — Asi 22—26 zl., dle toho, platíš-li půl litru za 6 nebo za 7 kr. Ty však vykouříš z pravidla více než jeden doutník za den a vypiješ obyčejně 2—3 sklenice piva. I mohu tuto zbytečnou tvou útratu roční dobře čítati na 110 až 120 zl., což mezi mnou a tebou činí vždy rozdíl přes 100 zl., a za ty peníze mohl bys zajisté sebe i celou rodinu slušně ošatit. Či nemyslíš?“

„Kamaráde, ty přeháníš!“ bránil se Kalina. „Pochybuji velice, že to do roka dělá tolik.“

„Ne-li o mnoho více, tolik zajisté, příteli,“ dotvrzoval Malina. „Tak jen upřímně počítej se mnou, co jsi na příklad utratil minulou sobotu po výplatě a co v neděli dopoledne i odpoledne.“

„V sobotu byl jsem v hostinci „na růžku“ a snědl tam dva párky s křenem, dvě housky, vypil tři sklenice piva a vykouřil dvě kuba. V neděli dopoledne byl jsem v Hradci „u zeleného stromu“ a měl jsem guláš, dvě sklenice a portoriko.“

„A odpoledne ve spolku a večer v besedě, mnoho-li utratil's tam?“

„Ale kde pak já dnes už vím, mnoho-li jsem vypil a co prokouřil v neděli večer! Toť se ví, že neseďm při jedné sklenici dvě hodiny jako ty.“

„Tak ty, kamaráde, ani nevíš, co jsi utratil o minulé sobotě a neděli? — Věřím ti na slovo; ano, takovým způsobem nejrychleji vyskáčou lidem z kapsy peníze, poněvadž nedávají pozor na své drobné, a pak ještě diví se v pondělí, že je sáček skoro prázdný.“

„A to je celé tvé tajemství?“

„Ovšem; dávati dobrý pozor na drobné, tof celá moudrost. Kdo dává pozor na drobné, aby zbytečně nevydal ani haléře, kdo šetří, má za tři, kteří nešetří, praví přísloví. Věc je tak prostičká, ale většina lidí jí nechápe.“

„Příteli Malino, já chápu ji dobře, rozumím tobě, ale pravím ti rovněž upřímně, že není na tom všem nic, ale zhola nic!“

„Kalino, nemluv do větru; vím ze zkušenosti, že na věci té záleží mnoho, a jsem si jist, že v nitru svém smýšlíš jinak, než co mi tu povídáš. Vždyť ty sám první začal jsi s otázkou, čím to je, že dovedu vystačiti se svou mzdou, že s rodinou jsem dobře živ a slušně si chodíme, kdežto ty s rodinou všelijak se protloukáš. Kdo dává pozor na drobné, klade haléř k haléři, a když je jich kupa, uloží pěkně pod úrok v záložně pro časy zlé, překvapí li nemoc neb jiná nehoda. Úspory, byť i neveliké, činí člověka neodvislým, samostatným a naplňují útěchou, že na stará kolena nebudu odkázán na hůl žebráckou. Dva korce pole při domku již mám, a dá-li mi Bůh zdraví i síly jenom 8 let, přikoupím si ještě 2 – 3 korce, a až vybudu děti a do továrny budu sláb, chytanu se zelinářství, které mne, jak doufám, obživí až do smrti. Kdo nic nemá, leda dluhy, je otrokem, který v puchu továrním musí se lopotit až do posledního vzdechu.“

„Však kdybychom měli svá práva, přestalo by to naše otroctví rázem; přes noc stáli bychom na vlastních nohách jako páni!“

„Nuže, dejme tomu, Kalino že by list se obrátil a dělnictvo získalo práva, jak o nich snívají sociální demokraté. Myslíš, že ta práva pomohla by tobě k penězům, které jsi zbytečně utratil, že by ta práva pomohla dětem tvým k slušnému oděvu, když jsi zatím probil desítky, za něž mohl jsi jim koupiti šat? — Myslíš, že ta práva budou záplatovati dětem šaty, plésti punčochy a spravovati košile? Dnešnímu dělnictvu je především třeba, aby vzdalo se špatných zvyků svých a zamilovalo si dobré, osvědčené obyčeje staročeské: šetrnost i prostotu, a dalo výhost smyslnému požitkářství. Jakmile začneš dávatí pozor na drobné, jsi na pravé cestě k vezdejšímu blahobytu a k samostatnosti. Dobrou noc, Kalino, a nezapomeň na mé tajemství!“

„Dobrou noc!“ poděkoval Kalina a zvolal po chvíli za Malinou, který již stál na zápraží svého obydlí: „Pokusím se tě následovati; jenom jestli to dovedu.“

„Při dobré vůli jde všecko!“

* * *

Když jsme oba dělníky doprovodili až k jejich příbytkům, podívejme se ještě maličko na jejich domky zvenčí i vnitř.

Malinův domek je čistý, pěkně obílený, taškami krytý, s kůlnou a dřevníkem; vpředu má zahrádku květinovou, po straně zelinářskou a vzadu ovocný sad; dvorek před okny je zameten, vše pečlivě uklizeno, konve i škopíky stojí na záhrobní čistě odrhnuty.

Pohlédneme-li oknem do vnitř, zříme podlahu posypanou bílým pískem. Za stolem, jenž pokryt ubrusem, sedí as 10letý chlapec a učí se z knihy, menší jeho sestřička píše vedle něho nějakou úlohu, nejstarší pak dcerka, děvče asi 12leté, prostírá právě na stůl. Manželka Malinova, ač od rána měla plné ruce práce, je pořádně a čistě oblečena, a přináší zrovna večeři. Malina umyv si ruce a navléknuv domácí kabát, přistoupil ke stolu, načež obě děti odložily knihy i ostatní potřeby školní, povstaly a všichni stojíce za stolem, modlí se hlasitě „Anděl Páně“ a modlitbu před jídlem. Po té vybírá Malinová z kouřícího se hrnku sběračkou polévku a nalévá ji na talíř muži, dětem a naposled sobě. Všickni dávají se chutě do jídla, že bys neváhal zasednouti mezi ně; spokojeností září tváře všem. —

Nyní pospěšme rychle za Kalinou, abychom si prohlédli i jeho stavení; dohoníme ho snadno, neboť rozloučiv se s Malinou, stanul, vytáhl z kapsy doutník, a že bylo větrno, zapaloval několikráte, nežli navlhlý smotek dobře hořel.

Příbytek Kalinův je chatrč bídná, zevně i uvnitř špinavá, došky krytá, místy dokonce děravá; zastrčené věchty slámy brání trochu, aby na půdu netekla za deště voda proudem. V čele pod okny bývala kdysi zahrádka, ale je tomu asi dávno; z plotu zbylo tam několik kolíků v zemi, a kde vonívaly růže, karafiáty, máta a libeček, je dnes hliniště, v němž popelí se slepice a teď právě válejí se Kalinovy otrhané děti. Když spatřily otce, běžely mu vstříc, a nasirkující ruce, žadonily: „Co's nám přines? Tati, dej!“ Jelikož si jich ani nepovšiml a nic z kapsy nevytáhoval, jaly se vrněti a fňukati, načež předběhše otce, vrazily do světnice a po chvíli hašteříce se, vá-

lely se zase po špinavé podlaze jako před tím na hliništi. Při tom vedli si — dva chlapci a děvče — jako divoši, ječíce a druh druhu překřikujícíe.

V tom vešla z vedlejší komory do světnice ušpiněná ženština, bosa, s hlavou rozcuchanou, a jejím pozdravem muži z práce přicházejícímu bylo: „Tak vyklop pár zlatých, ať seženu nákou večeri a cestou poplatím trochu dluhů, jinak by nám s neděle nic na křidu nedali. — Ty, Tondo, vezmi velký džbán; půjdeš hned se mnou pro pivo, aby táta nelekl nám žízni.“

„Mami, já taky půjdu a ponesu vuřty,“ nabízel se Frantík.

„Ano, abys nám jich polovici cestou snědl jako minule; táhni raději k sousedovům nebo k obecní pumpě s konví pro vodu, abych ji měla ráno na kafe. Ať mi ji, táto, nevycejkáš na mytí, to ti povídám; na své sobotní bryndání si přines vodu sám. — A ty, Anče, sběhni ke kupci pro petrolej; není čím svítit; ať to zatím napíše . . .“ tato a ještě jiná slova i rozkazy hrnuly se Kalinové valem z úst.

„A ty klepno klepává,“ zabručel na ženu Kalina, „pamatuj na Vrátila, abychom večereli včas, a ne až někdy o desáté.“

Z poznámky Kalinovy zřejmo, že bychom se zdrželi asi dlouho, kdybychom chtěli čekati, až rodina Kalinova zasedne k večeri.

Za to na rozchodnou prozradíme ještě spanilé čtenářce, co nechtěl Malina říci cestou svému soudruhu, totiž, že základem a kořenem domácího štěstí i blaha je — spořádaná žena. A takovou byla věru manželka Malinova, kdežto Kalinova byla pravý její opak. Nemůže býti pořádku v domě, kde žena toho nedbá, čistoty, kde žena jí nehledí, úspor, kde manželka sama nestřádá, nešetří. Jsou-li

peníze, nezná jich cenu a rozhazuje; když došly, bere na dluh, pokud lidé jí dávají, skučí a nařiká na tu nespravedlnost, proč jiní mají všeho hojnost a proč ona právě musí trít bídu. Netřela by věru, kdyby uměla počítati a spořiti. Která dovede se uskrovnit a hospodařit i s málem, může učiniti šťastným svého muže i sebe s rodinou, a byť s malými, ale stálými úsporami státi se zakladatelkou jeho samostatnosti, jak mnohé příklady ze života tomu skutečně nasvědčují.

II. O člověku, který nedovedl říci: ne!

Mikšův statek pokládán byl v pohorské obci L. . . za nejlepší; sousední Kudrnáčův byl sice větší výměrou, ale měl horší pozemky a pak tísnily jej značné dluhy, a ty jedí vždy se sedlákem z mísy.

Na statku Mikšově vázlo sice také něco ještě po rodičích, když dali nejstaršího syna Václava učiti na kněze, ale jinak zdědil Antonín Mikš statek v úplném pořádku s výstavným stavením domovním, zděnými stájemi, velkou stodolou, kolnou a ostatním příslušenstvím. Sedlák Mikš všimal si s počátku hospodářství dosti bedlivě, chodil za čeládkou pilně, ať pracovala kdekoli, v karty nebrál, na pivo zašel si jednou za týden, peněz zbytečně nerozhazoval, a přece za málo let přišel o všecko. Kdyby byl nezemřel v pravý čas, byl by býval mocí vystěhován z velkého statku do podruží, jako se to stalo jeho manželce, která ze všeho jmění zachránila sotva svou výbavu.

Kterak se stalo, že člověk, jenž nehověl žádné vášni, měl příčinlivou manželku a velmi pěkný majetek, byl v málo letech na mizině? — Vy-

povím to krátce: Sedlák Mikš nedovedl nikomu říci: **ne**. Celému světu byl přítelem — jenom ne sobě, a nad jeho hrobem nejeden z bývalých falešných přátel jeho zašeptal: „Hlupák! Škoda, že neměl více, mohl jsem snadno ještě něco ,trhnout'!“

Osobně znal jsem sedláka Mikše pouze jako chlapec-studentik, ale z pozdějších výkladův otcových jsem vyrozuměl, že hlavní chybou Mikšovou bylo, učiniti pro každého, co kdo od něho žádal. Nevím ovšem, jednal-li tak vždy z čisté lásky bliženské, leč tolik je jisto, že zřídka kdy odbyl někoho, kdo žádal ho buď o podpis na směnku, o ručitelství do záložny, o hlas při volbách neb o jinou výpomoc hmotnou. Nedovedl téměř nikdy říci rozhodné **ne**, a kdož jej znali dobře, tvrdili veřejně, že neměl k tomu potřebné odvahy.

Jak již bylo řečeno, zdědil sedlák Mikš po rodičích slušné jmění; ale brzy přicházeli k němu lidé, kteří by se byli rádi s ním o ně rozdělili. Zejména byli to dva místní židé, Aron a Samuel Pick; první ve staré vinopalně dělal „na studené cestě“, jak říkal, kořalku a rozličné likéry, druhý pak měl obchod kupecký.

Ti jednou s hlubokými úklonami žadonili na něm: „Drahý Toníčku, nechtěl byste nám prokázat velkou službu a podepsat se na tyto dva papírky?“

„Co je to?“ ptal se s jakousi ostražitostí.

„I to nic není, vždyť víte, že jsme lidé pořádní, solidní. to jen tak pro forma, že jste jako všude lépe znám, nežli my, máte statek, a tudíž všude úvěr, aby smiřický dodavatel lihu a josefovský cukrovar — však jste také jeho akcionářem — posílali nám vždy zboží včas a nebáli se ..“ vykládali polohlasitě chytrí Hebreové. „Věřte nám na čestné slovo, že nevzejdou vám

z toho žádné nesnáze, ani nepříjemnosti!“ — Teď byl čas, aby sedlák Mikš řekl rozhodně: „*Ne* — jděte si ke svým souvěrcům a příbuzným —,“ ale on toho nedovedl a podepsal. Ano asi za půl roku na to podepsal kupci Samuelu Pickovi ještě jinou listinu již ani si nepřečetl, která svědčila jistému velkoobchodu s kávou v Praze. Celá čtyři léta brali pak zboží většinou na dluh; aby lihovarník a pražský velkoobchodník jich nežalovali, piatili z dluhující částky patričný úrok, a když věřili nebezpečí, shrábli rychle pohledávky své, jež měli mezi lidem, zejména u hostinských, kořalečníků a vesnických kramářů i hokynářů, načež ohlásili konkurs. Menší věřitelové za dodané rozličné koření, cikorku, olej, petrolej a zboží strážné atd. šmahem utřeli hubu, za to však výše zmíněné tři velké firmy držely se sedláka Mikše, který kdysi v pravý čas nedovedl vysloviti jedno z veledůležitých slov naší řeči, krátké slovíčko: *ne*.

Mikš, nemoha zaplatit, musil si dát líbiti, že nadřečené tři firmy vrazily mu své pohledávky do knih částkou několika tisíc zlatých, a byl ještě rád že mu ihned nedaly statek na buben.

A myslíte, že jej tato rána přivedla k rozumu? Ale kde! Neuplynula od té doby ani dvě léta a náš Mikš podepsal se zase jinému sousedovi, který v jednání byl „truc žida“, na směnku jako ručitel, a když směnka propadla, platil opět náš muž, jenž nedovedl v pravý čas říci: *ne!* Šlo sice jen o obnos několika stovek, ale tíží-li hospodářství dluh, a to značný, cítí se pak i každý menší přivažek. —

Za mého mládí bývalo u nás zvykem, že v zimě a z jara přicházely podruhně a chudé domkářky do větších usedlostí selských prosit

o suché švestky, brušky nebo křížaly na omáčku, o trochu slámy do postele nebo o klín brambor; ale do Mikšova statku mimo tyto troufali si i mnozí chalupníci, kteří měli několik korců vlastních polí, vypůjčit si obilí do mlýna nebo k setí, slámy na došky k opravě střechy na stavení nebo brambor k sázení; vypůjčovali si ovšem na „věčnou oplátku“. Když pak nadešlo jaro a doba setí, měl Mikš vlastní sýpku téměř prázdnou, takže musil někdy sám jeti na trh pro obilí; za nedlouho po té došly na statku i brambory, a přede žněmi bývalo ve stodole slámy sotva na povřísla. Otec můj říkával, že se diví jen, že někdo nevymámil ještě na sedláku tom z chléva dobytče.

Zejména kdo v létě vypomáhali Mikšovi při senoseči, v žních a při mlácení, chodívali do statku po celý rok jako domů; tu a tam přidružili se k domácí čeládce a chvíli s ní pracovali, načež v zástěře nebo v pytli odnášeli si, co potřebovali. A kdo měli za Mikšem nějakou pohledávku za práci, byť i jen několik zlatých, ti dělali si teprve z cizího „své“ a brali veřejně, jak co právě jim se hodilo. A když někdy selka chtěla jim v tom brániti, omlouvali se, že si přišli pro „interes“ (úrok), jelikož hospodář dosud jim nezaplatil. Někdy bylo tomu skutečně tak, z pravidla však nebylo; ježto však Mikš nikdy si nezapsal, co komu a kdy zaplatil, aniž věděl, co kde dluhuje, mohl kde kdo ždímati z něho po libosti. A tito cizopasníci roznesli do roka ze statku více, než by kdo jen tušil, zejména když domácí čeleď za malou odměnu — čeledín za trochu tabáku a děvečky za nový šátek nebo zástěrku — byla jim na ruku. Tak statek Mikšův byl mlýnem, který všem, kdo přišli, namlel mouky, džbánem, z něhož každý mohl se napítí, a sedlák nazýván obecně „do-

brákem od kosti a maso všecko,“ ale na svou a své rodičy velkou škodu.

Dokud bratr farář ročně nějakou stovkou mu vypomáhal, držel se Mikš ještě stále nad vodou, ale když po málo letech bratr náhle zemřel, a nad to falešní přítelíčkové svedli sedláka ke karbanu a pitkám, šlo to s ním rychle s kopce na statku i na zdraví. A oba židáckové, Aron a Samuel Pick, kteří uvalili podvodně na statek značný dluh a měli za to přijít na několik let do Kartouz, byli první, již roztrušovali mezi lidem, že to s Mikšem špatně stojí, aby menší věřitele polekali a ke vkladům svých pohledávek do knih přiměli. Oni také za nedlouho statek lacino na jméno svých manželek vydražili a rozparcelovavše, asi po roce dobře jej prodali. Po té ovšem vystěhovali se z obce L . . . , aby jinde znova vyhledali si hlupáčka, který v pravý čas nedovede říci: ne! Pohříchu najdeš takového slabocha v každém téměř kraji.

* * *

Říci: *ne* v pravý čas má i jindy svou praktickou důležitost, když totiž doráží na nás pokušení, když svůdný hlas vábí nás ke hříchu. Jak mnohá neřest vkrádá se do duše, jak často stáváme se obětí světské licoměrnosti, poněvadž nemáme dosti odvahy a síly mravní, abychom pronesli to krátké a malé slůvko: *ne*! Vyzvaný na souboj neodvážá se říci *ne*, jelikož bludně se domnívá, že nepřijav souboj, byl by „mravně zničen“ a ve slušné společnosti nesměl se pak již ani ukázat Nejedna dívka nedovede v rozhodné chvíli drzému mladíku říci: *ne* . . . a anděl nevinosti pak brzy nad ní zapláče a po něm její rodiče. V rozhodném a v pravý čas proneseném *ne*

leží vydatný prostředek proti hříchu; mnozí jen proto zahynou, že nedovedou se přemoci, aby v pravý čas řekli: »Ne; to mi nelze!«

Čtenáři, ty to řekneš, viď?!

III. Což nám nikdo nepomůže?

Volání to slycháváme nyní často v době zimní a z jara, kdykoli zima dlouho dodržuje. Jest to smutný výkřik nezaměstnaných, plný zoufalé beznadějnosti. Bývá to však také nezřídka volání plné urážky, zejména vychází-li od lidí, kteří by šetrností, strízlivostí a ovládním sebe mohli si snadno pomoci sami.

Zákonodárství nemůže pro ně učiniti pranic; nemůže z lidu dělného samo o sobě nadělati šetrných, strídmých a spořádaných. Pravé příčiny bídy leží skryty v místech, k nimž žádná moc veřejná nemá přístupu. Stalo se již zvykem, svalovati vinu na jiného, když nám se vede *zle*. Mnozí řečníci a vůdcové pracujícího lidu klamou z pravidla posluchače, poukazují-li je nikoli na šetrnost, strídmost a ovládní sama sebe, nýbrž jen a jen na *pomoc cizí*, která má přijíti Bůh sám ví odkud. Člověku bývá podivně při takovém chvástání a planém povídání, jež svědčí o hrubé nevědomosti, pokud se týče podmínek osobního blahobytu. Pomoc jistá a jediná leží v lidech samých a nikde jinde. Kdo žije na světě, naučil se pracovat a může pracovat, je povinen, aby sám o sebe se staral. Činí tak i lidé nejchudší, často i neduživci a mrzáci, proč bys to nemohl dovésti i ty, jenž jsi zdrav a silen?

Jenom líný slaboch na zázraky čeká,
aby nebe v boj se dalo za člověka.

Počet dobře placených dělníků, kteří by mohli snadno spořiti, a tím nemálo k povznesení svého tělesného i duševního blahobytu přispívati, neodvislost si zachovati a úctu k stavu svému šířiti, jest za dnů našich již dosti značný.

Pohříchu je pracující třída až na skrovné výjimky budoucnosti své pramálo dbalá, a při tom ještě velmi marnotratná, z čehož bere škodu nejen na svém domácím štěstí a spokojenosti, nýbrž i lidské společnosti a národu českému bývá k malé cti. Za dobrých časů *promarní* všechn svůj výdělek *lehkomyslně*, a jakmile továrna zastaví práci, vězí hned v bídě až po krk. Peněz přemnozí dělníci neužívají rozumně, ale *zneužívají*, a místo aby se starali o vezdejší potřeby své vždy četnější rodiny, nebo o svá stará léta, mrhají síly a smysly své v neřestech a rozkošech.

Ličení toto není přemrštěno nikterak; ať se jen každý poohlédne po svém okolí, a přesvědčí se brzy, mnoho-li marně se rozhází i mnoho-li se uspoří a jak většina týdenního výdělku propije se v pivnicích, utratí se v nočních kavárnách, a jak jen nepatrná část ukládá se do spořitelny nebo záložny.

„Dobré časy“ škodívají z pravidla dělnictvu více než „zlé“; v dobrých časech pracují továrny dnem i nocí, mužové, ženy ano i děti dostávají velké mzdy, sklady, sotva naplněné, již se vyprazdňují, ulicemi jezdí stále řada vozů se zbožím na nádraží, kde vlak za vlakem odváží a rozváží tovary do světa.

Kde kdo je vesel, a jak se zdá, na cestě ku blahobytu; kupci, pekaři, řezníci, uzenáři, hostinští atd. nestačí ani svých zákazníků a hostů obsluhovati. Leč nikdo na to ani nepomyslí, zdali v těch „dobrých časech“ dělník náš stává se také

rozumnějším, vzdělanějším a nábožnějším, a zdali vůbec jeví snahu a náklonnost po něčem lepším a vyšším, nežli je hovění smyslným požitkům a chtíčům tělesným.

Kdokoli však to zdánlivé hmotné prospívání lidu pozoruje z blízka, shledává všude neoprávněný přepych, nešetrnost ano bohaprázdnou marnotratnost. Mzdy jsou veliké, ale jak snadno se *na-
budou*, tak rychle se *pozbudou*; návyky nestřídmosti se množí, a tak zvýšení mzdy znamená vlastně zvýšení pijáctví a požitkářství.

Tak bylo u nás před rokem 1873, než nastal známý „krach vídeňský“. Tehdy byl jsem již v Praze a docházel třikrát v týdnu do rodiny na jistém továrním předměstí přiučovat chlapce, Muž byl strojník a vydělal týdně 25 – 30 zl., a tu nejednou stěžovala si mi jeho manželka — prostá žena z venkova — jaké mívá soužení s vařením; muži že teď už nechutná ani husa, ani kachna, ani zajíc, ani bažant . . . a že jí často nyní nechá oběd stát a jde do nedalekého hotelu na kaviár a ústřice. A já, tehdy akademik a filosof, byl jsem rád, když jsem měl na oběd pětadvacetikrejcarový! Věru že tehdy nejeden dělník tovární mohl si zabezpečiti slušnou, bezstarostnou budoucnost, kdyby byl žil tak, jak musil žítí později a jak musí žítí dnes. Peníze rozhazovaly se tenkrát v pravém smyslu slova; mnozí dělníci jezdili nejen v neděli, ale často i celé pondělí v kočárech, a proudy plzeňského piva, drahého vína, odhozené doutníky atd. označovaly místo, kde hodoval náš „dělnický lid“.

Po více než 15 letech sešel jsem se s onou ženou strojníkovou na předměstí jiném. Na otázku, jak se jí vede, odvětila vesele: „Zaplať Pán Bůh, nyní dobře. Vídeňský krach byl naším štěstím.

S počátku vedlo se nám zle, tuze zle, když, jak víte, továrny v K. přestaly pracovati; ale muž našel zde na S . . práci brzy a obrátil se; nedostatek uvedl mu žaludek opět do pořádku, začal pamatovat na budoucnost, šetřil on a šetřila jsem já, a dnes máme v Košířích vlastní domek a ještě několik stovek v záložně.“

Z toho vidno, že *rozkvět* průmyslu a obchodu neslouží nehospodárnému lidu, jenž, pokud nebude více o svou budoucnost se starati a s penězi lépe zacházeti, povždy bude kolísati střídavě mezi prázdným žaludkem a „břichem na prasknutí“.

Ačkoliv Bůh stvořil vedle bohatství i chudobu, *bídu nestvořil*; bída s chudobou není totožná. Bída bývá následek nešetřivosti, nehospodářství, nestrídmosti, různých neřestí a nezměrné lehkomyšlnosti lidské.

A proto na volání: „Což nám nikdo nepomůže?“ odpovídám krátce: „Přičiňuj se, člověče, jak můžeš, spoř, strádej na léta zlá, a když nastanou, pak dovedeš si zajisté pomoci sám! V tom hledej a měj svou *čest*, že nebudeš nikdy potřeben *dovolávati se slzavě pomoci cizí*.“

IV. Nejde to! Půjde to!

Přísluví anglické dí, že v každém domě skrývá se kostlivec; někde leží prý ve skříni, jinde na půdě nebo kdekoli, zrakům obyvatelů domu z pravidla neviditelný; leč dříve nebo později nadejde doba, že náhle se objeví. Nejobyčejnější kostlivec je — *chudoba*; v kterém domě se nehospodarí a nic neušetří pro případ nemoci, na léta zlá — tam je kostlivec.

Za dnů našich je spoření více než kdy jindy nutno; obchody nejdou vždy stejně, vážnou, továrnou nezřídka obmezí výrobu nebo zastaví práci docela a pak na sta dělníků je rázem bez zaměstnání. Co tu činiti, není li úspor? — Dejme tomu, že dělník nebo řemeslník uspořil si 200 až 400 korun; není to mnoho, ale v nouzi bývá to věru pomoc vítaná. Sto až dvě stě zlatých stačí zajisté dělníku na čas k zažehnání bídy vtírající se do jeho domácnosti, ke kratšímu oddechu po delší namáhavé práci, k nápravě chatrného zdraví, k vyčkání nového místa nebo k vydání se na cestu, aby v jiném kraji našel si zase práci. Proto spořivost má býti přední ctností každého, kdo živí se prací rukou svých.

Leč tu slyším hlas: „Ono se to snadno mluví a píše: *spoř!* a bylo by věru hezké, kdyby dalo se provést, co nám radíte; ale rcete sám, možno-li člověku, který žije od malé mzdy, něco ušetřiti a snad dokonce i do spořitelny ukládati, když mu je každého krejcaru k výživě rodiny nevyhnutelně třeba?“

Nepřavím, příteli, mnoho-li máš uspořiti za rok, ale tvrdím, že nějakou, i nepatrnou částku může týdně každý položit stranou. Či musí padnout vždy všecko na ukojení tvých choutek? — Proč nemohl bys uskrovniti se v nějakém požitku — kouřiti denně o doutník, o dýmku tabáku méně, nebo píti o sklenici piva méně — a tak z týdeuní mzdy dáti 1 zlatý stranou? Týdně uložený zlatý dá v 20 letech kapitál téměř 2000 zl. a v dalších desíti letech, úroky v to čítaje, bezmála 3000 zl.

„Týdně zlatku stranou dáti nemohu,“ namítne někdo, „i při vůli nejlepší to nejde; opravdu — nejde to!“

Osudné „nejde to!“ ničí jednotlivce i národy; věru, že není chatrnější výmluvy nad nešťastným, dnes často slýchaným: „Nejde to!“

Proč by to nešlo? — Dva bratři tvoji vydělají týdně zrovna tolik jako ty, mají více dětí nežli ty, a dovedou-li oba dva týdně ukládati něco stranou, proč ty ne, rodný jejich bratr? — Kde stojí psáno, že musí vše, co vyděláš, projíti tvým a tvé rodiny hrdlem? Či myslíš, že není tvou povinností starati se nejen o přítomnost, ale i o budoucnost tvé rodiny? —

Na budoucnost myslíš nerad, vidě, anebo se těšíš v duchu, že kdybys umřel náhle, ujmou se tvých pozůstalých dobrodinci. Je však radno na to spoléhati? — Možná, že tak učiní na okamžik, na čas, ale není také vyloučeno, že kde kdo, znaje tvou lehkomyšlnost a nehospodárnost, od nich se odvrátí a v jejich nedostatku a bídě ani jich nepolituje. Nemůžeš-li týdně ukládati stranou zlatku, ukládej korunu, půl koruny nebo ještě méně, ale již jen chutě začni, a pak v tom vytrvej!

Čím déle kdo cvičí se ve spořivosti, tím snáze toho pak dovede. Co tisíce tisíců lidí dokázalo, dokážeš i ty s malým sebezapřením; vždyť spoření nevyžaduje nikterak zvláštních schopností, nadlidské síly, nýbrž pouze trochu dobré vůle a umění vzdorovati svým chťicům a žádostem.

Lidé, kteří utratí do krejcaru vše, co vydělají, kráčejí vždy na pokraji nedostatku, jsou chudí vlastní vinou, ztrácejí úctu jiných, ba i úctu k sobě samým a musí otročit až do smrti. Býti prost žádosti, koupiti každou věc, kterou vidím, dopřáti si všeho, nač pomyslím, znamená tolik, jako míti důchod.

Ale jakó je z pravidla nemístné rčení: „Nejde to,“ tak bývá jím i nerozvážné: „Půjde to!“

Nedůživý mladík, jemuž smrt hledí z očí, chce se ženiti.

„Příteli!“ dí mu správce duchovní, „jak slýchám, často prý churavíte. těžko se obživíte sám, kterak chcete později vyživiti celou rodinu?“

„I však to nějak půjde!“ odvětí nevrle nastávající ženich.

„Snad jste dosud ani nepřemýšlel o tom, jaké břímě, jaké povinnosti, jakou zodpovědnost bere na sebe ten, kdo se žení? Ženění je stavu změnění, a marné pozdní toho želení? Či domníváte se mylně, co stačilo vám samému, to že pak také dostačí na byt, oděv a živobytí celé rodině?“

„Vždyť budeme pracovati dva; nemám strachu, půjde to!“

„Věřím vám, že máte dobrou vůli sám i vaše nevěsta; leč nebude li ona moci jíti po výdělku pro malé děti nebo pro nemoc, a vy rovněž ulehnete, co potom?“

„Dobří lidé nás neopustí; nebojím se, půjde to!“

„V horách, kde jste domovem a kam si bezpochyby od nás odvedete nevěstu, žije samá chudina, jak se říká, z ruky do huby; byl jsem tam a znám to dobře. Jaké pomoci můžete se pak od těch chudásů nadíti? A na jak dlouho? — Proto, příteli, dvakrát měř a jednou řež; po účinku zlá porada.“

„Budete-li mi, pane faráři,“ vpadl mu již zhurta do řeči nedůtklivý ženich, „činiti obtíže, dáme se oddat na úřadě, rozumíte! Jak budeme živi, do toho nikomu nic není!“

„Inu, komu není rady, tomu není pomoci,“ povzdychl starostlivý správce duchovní, a po chvíli doložil: „Jestliže se tedy jinak nerozmyslíte, za-

opatřte si do soboty potřebné listiny a pak přijďte sem s nevěstou a dvěma svědky. Řekl jsem vám jen s počátku, co měl jsem za svou povinnost; více činiti nemohu. Zatím s Bohem!“

Že měl kněz pravdu, ukázalo se po málo letech, kdy po smrti svého neduživého muže vrátila se žena jeho do rodné vísky své k rodičům se třemi sirotky!

V. Ne vše zlato, co se třpytí.

Mladí lidé vstupují často do stavu manželského beze všeho rozmyslu. Mladík spatří někde na plesu nebo při jiné příležitosti „pěkný obličej“, který se mu zalíbí a o němž se mu od toho okamžiku zdává celé noci. Konečně se zamiluje, žádá dívku o ruku a uvádí ji do své domácnosti, kde má příležitost seznati ji poněkud lépe. Až dosud šlo vše *překrásně*. Obličej byl dosud půvabný, pěkný, a co já vím, co vše krásného viděl ještě na svém „andělu“. Než život žádá více; novomanželé vstupují nyní v nový okruh životní, a musí svou schopnost pro život samostatný osvědčit skutkem.

Velká většina mladých manželů potřebuje nějaký čas, aby si přivykla. I ti, kteří došli v novém stavu pravého blaha a nezkaleného štěstí pozemského, najdou klidu teprve po nějakém čase, tu delším, tu kratším, až se vyrovnají rozličné rozpaky a nabodilé rozpory.

Ani manžel ani manželka nevpraví se okamžitě do svého nového stavu.

Jedna z nejšťastnější vdaných paní vyprávěla nám kdysi, že první rok jejího manželství byl nejméně příjemným; bylo jí mnohemu se učit, žila ve stálém strachu, aby to či ono neprovedla

špatně — zkrátka, nenalezla dosud svého pravého místa v domě.

Ovšem povahy mírné a dobrosrdečné najdou brzy směr, jemuž se oba přizpůsobí a do kterého se konečně zcela vpraví.

Leč ne tak bylo v případě, který jsme uvedli; oba vkročili v nový život bez rozmyslu a snad i s přepjatými nadějemi vzhledem k štěstí, jaké skýtá manželství. Nechtěli věriti, že dřívější jich poměr *milostný* ochladne brzy v poměr pouze *přátelský*. Na četné, tu větší, tu menší závady a překážky v manželství nebyli připraveni a za nedlouho viděli se zklamány.

Jelikož přestaly i rozmanité malé pozornosti, jimiž milující dříve vzájemně se oblažovali, „hezky obličeje“ ulehčuje si co chvíli v slzách.

Není však nic, co by muže více dráždilo a brzy omrzelo, než slzy, zejména tekou-li z příčin nepatrných. V takovém případě nezmohou ničeho, vzbuzují jen odpor a kazí dobrý rozmar v domácnosti. Slzy jsou zbraní, s níž není radno žertovati. Kéž by každá žena mladá raději dobrotu srdce a veselou nysl užívala jako zbraně! Tak dodělala by se úspěchu spíše nežli pláčem.

Počáteční hádky, půtky, vády a špičkování zakořenění se nezřídka v povaze, čímž ji časem úplně změní, ovšem nikoli na prospěch domácího štěstí a blaha.

Ušlechtilé vlastnosti duševní jsou zajisté nejlepším věnem v každé domácnosti; schází-li však dobré a upřímné srdce, nedovedou probudit žádnou lásku trvalou, nýbrž jen *náklonnost přecházející*. A přece jak málo těch, kteří dávají si záležeti na tom, aby krásnou vlastnost dobré nálady myslí a duše vypěstovali trvale. Jak často život manželský, jenž mohl býti velice šťastný, zvrhne se

v pravý opak jen proto, že necháváme našemu *mrzoutství* převahu a průchod. Jak často vidáme manžely obrněné jako žihadly, tak že se neodváží jeden přiblížiti ke druhému ze strachu, aby nebyl uštknut. Nedostatek sebeovládání způsobuje mnoho zla, mění každý požitek v trpkost a život náš ve zdejší podoben pak pouti bosého strništěm a trním. V příkladě námi uvedeném stalo se něco podobného. Jelikož náš mladík oblíbil si pouze „hezkou tvář“, pouze jí se dvořil, jí miloval a cenil, událo se po čase, když „hezká tvář“ přestala býti hezkou, že mu připadlo maně na mysl, jak se zmýlil. A následky toho jevily se brzy; komu se nezalíbí u domácího krbu, kdo jej pokládá pouze za místnost, kde se jí a spí, tomu se v ní záhy znelíbí; i začne vyhledávati zábavy, divadlo, hostince, karty, politiku a džbánek . . . a ubohý „krásný obličej“ den ode dne více bledne, rok od roku více vráskovatí.

Přinesou-li čáp a vrána děti, bývá tím hůře, neboť žádný z mladých manželů neví, jak je vychovávati, jak o zdraví jejich pečovati. Dokud jsou malé, pokládány bývají za loutky, ale když povyrostou, stávají se předmětem velikých starostí. V takovém manželství není pak klidné hodiny; neboť kde nepanuje srdečná mysl, srozumění a vzájemná shoda, tam vine se pásmo pouhých nezdarů a znenáhla vytratí se všechna láska z domu.

Staré přísloví dí: „Vchází li chudoba dveřmi, prchá láska oknem.“ Než také i z domů boháčů prchá — schází-li tam srdce láskyplné a spokojená mysl.

Jak vesele a spokojeně mohli by žíti v nejedné domácnosti. V ničem není nedostatek, v komorách a sklepích plno zásob, ale tváří šťastných, jež září veselou myslí a spokojeností, marně bys tam hledal.

Většina mladých lidí nepřemýšlí mnoho o tom, co vše může se dostaviti po svatbě; a přece nelze potom již jíti zpět. Snadno se ženiti, ale těžko rozženiti. Jenom smrt rozváže, kdo s kým svět si zaváže! — Praví se, že vstoupení do stavu manželského podobá se loterii. Výrok ten je pravdivý jen v případě, kdy volíme druhaz nebo družku na pout životní s *rozmyslem menším*, než kdybychom volili služku nebo čeledína, které ostatně můžeme propustiti každým dnem.

Volíme-li manželku k vůli penězům, pěknému „líčku“, ztepilému vzrůstu atd., pak je ovšem manželství loterií, která z pravidla vede k prohře.

Při velkém věnu poslouchej, muži, ženu. Málo po věně, není-li ctnost při ženě. Žena bohatá je hrda a v řečech k muži tvrda

Kdo se žení pro krásu, ta trvá jen do času; kdo se žení pro statky, ty přichodí na zmatky; kdo se žení pro ctnost, ta trvá na věčnost. Proto, mládenče, ne tak lepoty jako dobroty u své nevěsty hledej!

VI. Buď, čím zdáti se chceš!

Dnes převládá obecně snaha, zdáti se něčím, čím nejsme. Hlavní váha přikládá se zevnějšíku, drzému tlačení se v popředí a klamání o pravém stavu věci.

Předuím cílem lidí bývá, vzbuditi úctu, což samo o sobě je chvalitebno, děje-li se tak z důvodů rozšafných: poctivou prací, přičinlivostí, spřádáním životem atd.

Ale většina lidí chce vzbuditi úctu k sobě způsobem nekalým, zevnějším klamem, nošením pěkných šatů, obýváním nádherných bytů, dáváním

skvostných hostin, pitím drahého vína, projížděním se v kočáře, vůbec opičením se dle vyšších stavů. Na mravní cenu hledí málo kdo, ale na lesklé, mimo naši osobu ležící věci, na cinkot peněz v kapse. A tak v naší době může se úctě těšiti každý, i ničema a padouch. — Co vše nepřináší se dnes v obět falešné snaze po úctě a vážnosti! Klid duše, poctivost, rozšafnost — vše obětuje se zevnějšímu lesku.

Lidé podvádějí, klamou, zpronevěřují cizí peníze, utíkají se ke lsti, jen aby „svět“ netušil ničeho o pravém jejich stavu.

Mučíme se a v otroky obracíme, jen abychom dodělali se obdivu neb alespoň dobrého mínění „světa“ o nás.

Marniví lidé rozloučí se raději s životem, než „s úctou a vážností“; raději přetrhnou nit svého života, než nit svého rozkošného živobytí.

„Musíme dělati, co dělají jiní,“ omlouvají se v duchu. O tom, zdali kapsa na to stačí, ani neuvažují; jim jde jen o získání „rešpektu“. Při tom však ztrácejí všechen „rešpekt“ před sebou.

Oděv, byt a způsob života pokládají za jedinou známku své důstojnosti. Jest sice možno, že v očích světa činí jakýsi dojem, ale dojem ten je docílen pokrytstvím a klamem.

Bůh chraň, aby někdo měl tušení, že jsou chudi! Chudoba musí se zakrýti všemi možnými prostředky.

Ač u kupce, pekaře, řezníka atd. berou na dluh, pořádají přece pro své „přátele“ — *hostiny*. Stálá snaha zdáti se, čím nejsme, a míti něco, co vlastně nemáme, je hlavním kořenem vši nemravnosti naší doby.

Člověk má býti skutečně tím, čím býti se zdá, nebo býti a zdáti se chce.

Jistý Američan psal Gr. Sharpovi (Šárpovi), že z úcty k velkým ctnostem jeho nazval synka svého po něm. Sharp mu odpověděl: „Musím prositi, abyste syna vštípil zásadu oblíbenou v rodině, jejíž jméno jste mu dal: „Příčin se, abys byl opravdu vždy tím, čím se zdáti chceš.“ Touto zásadou, jakož mi říkával otec, spravoval se již můj děd pečlivě, a prostoduchá, poctivá upřímnost byla základním rysem povahy jeho v životě jak veřejném tak soukromém.“

Každý, kdo úcty má k sobě a váží si úcty jiných lidí, bude jednati dle této zásady, konaje poctivě, co hodlá nebo má konati, neodbýváje ničeho ledabylo a hledaje dobrého jména poctivou prací a svědomitostí.

Lidé, jichž činy se nesrovnávají se slovy, nemají vážnosti, a cokoli propoví, nemá účinku jako věc planá. Sama pravda, již pronášejí, zdá se, jakoby z úst jejich vycházela — *porušená*.

Poctivec jedná stejně, ať skrytě, ať lidem jsa na očích. Onen chlapec byl zajisté dobře vychován, jenž, když byl tázán, proč si nevzal několik hrušek, že by ho nikdo nebyl viděl, odvětil: „Ale já sám bych viděl sebe, a nechci, abych se viděl při skutku nepočestném.“

Toť prostý, ale velmi vhodný příklad svědomitosti, která vládne charakteru a chrání ho způsobem ušlechtilým. Taková zásada upravuje a vytváří povahu. Bez této působivé moci člověk nemá záštity, nýbrž každou chvíli upadá v pokušení; a každé pokušení, jemuž podlehl, každý skutek nízký nebo nepočestný pokořuje člověka. Nesejde na tom, podařil-li se skutek čili nic, prozradil-li se čili neprozradil; vinník od té chvíle je jiným člověkem, a tajný nepokoj, výčitky svědomí

pronásledují ho, neboť tenť jest nezbytný následek viny.

Nedělej se tudíž nikdo bohatým, živ jsa nad své prostředky, a za chudobu nezaviněnou se nikdy nestyď! Rovněž nechtěj se jen *zdáti* člověkem poctivým, příčinnivým, spořádaným, pravdomluvným, svědomitým, zbožným atd., ale buď takovým skutečně všude a vždy!

VII. Nedostatek vzájemnosti.

Vzájemností rozumíme v životě společenském zájem, účast na osudu svého bližního. „Kdyby mne někdo se otázal,“ pravil umírající soudce *Talford*, „který je největší nedostatek v naší moderní společnosti, odvětil bych, že je to *nedostatek vzájemné příchylnosti*.“ Jest to veliká pravda, leč málo dosud uznávaná; je to stará zásada, na níž je založeno celé křesťanství, zásada lásky k bližnímu, prosté slovo, leč zahrnující v sobě evangelium, jež přerodilo všecken svět. Kde jsou lidé roztrženi a v kasty vzájemně se nenávidějící roztrženi, tam nelze mluvit o obaplné náklonosti a příchylné vzájemnosti. Nedostatek důvěry a příchylnosti jedněch k druhým vidíme ve všech vrstvách — v chudších, pracovních, středních i ve vyšších třídách. Mezi všemi zeje hluboká propast sociální, již dosud nepodařilo se překlenouti. Dobročinnost samojediná nedostatku toho nenapraví, nevyváží; dary v penězích, potravinách, oděvu, ublí a podobných věcech, schází-li hlubší účast, nepomáhají mnoho. Chudí nepokládají se za členy velké rodiny lidské, a přece bije u všech srdce jedním, lidským tlukotem.

Zobecnělé heslo naší doby zní: „Každý pro sebe!“ Ať se topí kdokoli, jen když plavu já. Jen když na mne slunce svítí, na ostatní může pršet!

Jistý továrník pravil ke svým dělníkům: „Snažíte se vynutit ze mne vše, co jen můžete; a já opět vynutím z vás, co mohu.“ — Ale tak býti nemá; člověk, jenž má trochu soucitu ke svým bližním, neměl by dopustit, aby myšlenky takové opanovaly jeho mysl, zahostily se v jeho srdci. Kdyby každý, kdo zaměstnává dělníky, pochopil veliký vliv, jaký skutečně má, ukazoval by věru dělnictvu více příchylnosti a důvěry — věci to, jež stojí tak málo, a tak mnoho mohou prospěti. Není snad případu jediného, že by továrník, jenž měl živou účast s osudy svých dělníků, nebyl býval za to odměněn větší úctou, příchylností a pracovitostí jejich.

Na druhé straně pokládá opět pracující třída zájmy své za zcela rozdílné od zájmů pánů svých; přeje si dostati za práci svou co nejvíce; přeje si, aby práce byla drahá, mzdy vysoké. To vede brzy k ochlazení vzájemného přátelského poměru mezi pánem-zaměstnavatelem a dělnictvem. Oba, pán i dělník, jsou odhodláni „vybojovati svou věc“ za pomoci stejně smýšlejících, z čehož vyplývají z pravidla našemu průmyslu tak škodlivé *stávky*.

Hlavním cílem obou snah je zisk, děsná žádost po penězích, která však nezřídka smutné následky mívá v zápětí. Povstává obecná nedůvěra jedněch k druhým, jež pak rozežírá celou společnost lidskou.

Proti tomu jest jediný lék, jenž záleží v tom, že naplníme srdce své křesťanskou účastí a dobrou, účinnou vůlí. Jenom tak duch naší společnosti zjemní se a očistí. Almužna, pouhá vnější dobročinnost bez lásky bliženské nevydají mnoho: ne-

svede-li nás dobrota srdce a pocit skutečného bratrství k sobě blíže, nezvítězíme nikdy nade zlem a kletbou, na niž výborný soudce Talford tak trpce byl žaloval. Ač dělník náš z pravidla tváří se na venek, že o přízeň, příchýlnost pána svého nestojí, nese v nitru svém přece vešmi těžce, když se mu odpírá.

A jak ubylo a ubývá vzájemnosti v našich obcích, ano i v rodinách, koho bylo by tajno? Jak měli se k sobě sousedé ještě před 50 lety a jak chovají se dnes? Darmo mluvit.

Nepravím, že před půl stoletím žili ve všech obcích sousedé spolu jako andělé — vždyť lidé jsme a jenom lidé, chybičku má každý z nás — ale že bývalo jinak, každý ze starších mi přisvědčí. Tolik nevraživosti, neupřímnosti, závisti, nepřízně mezi sousedy, řemeslníky, obchodníky a živnostníky nebývalo jistě jako namnoze dnes; byloť tehdy více křesťanské lásky bliženské, a ta bývala *upřímná*, nikoli *líčená*, *vřelá* a nikoli *chladná*, *účinná*, nikoli *matná*, *stálá*, nikoli *měnivá*, *nezištná*, nikoli *sobecká*, *obecná* a nikoli *strannická*. „Zdali není jeden Otec nás všech? Zdali jeden Bůh nestvořil nás?“ — Pravá láska křesťanská radost i žal s bližním sdílí živě, každému přeje žádoucího blaha, v potřebách bližnímu pomáhá, s nikým tvrdě nezachází, na škodu bližního neužívá svých práv, obvyklých projevův úcty nezanedbává, přednosti jiných ráda uznává, slabosti lidské šetrně snáší, co by mohlo pokoj rušiti, odstraňuje, proti osobám jiného mínění bouřlivě nevystupuje, a vždy hotova jest odpustiti nebo ke vlastní chybě se přiznati a odprositi. Čím více tyto křesťanské zásady nabývati budou zase půdy v lidské společnosti, tím dříve rozhostí se zdravé poměry v životě národů!

VIII. Daně, jež si ukládáme sami.

Za pěkného podzimního jitra, kdy příroda, vydavši svou úrodu, chystala se k odpočinku, vyjel jsem si před několika lety s okresním tajemníkem D . . . do vesnice asi hodinu od hlavního města vzdálené, kde měla se konati nějaká komisse. V polích dodělávala se práce polní — podzimní setí — a připravována půda na setbu jarní; četné povozy dovážející do města rozličné plodiny polní a zahradní míjely nás, že nestačili jsme se vyhýbati.

Když jsme přijeli do osady L, zabočil povoz náš k obecnímu starostovi, kde mělo se konati úřední jednání. Já zatím procházel se vesnicí a podívoval se v duchu výstavným stavením, zevně i uvnitř velice slušně upraveným. Téměř všecka okna na náves měla bílé záclony, skoro v každém statku stál pod kolnou krytý kočár, a z nejednoho domu ozývalo se fortepiano; hospodáři, vycházejíce ze svých příbytků, kouřili doutníky, a když jsem zašel do hostince „U růže“, kam slíbil za mnou přijíti okresní tajemník, sedělo tam za stolem osm rolníků v loveckých šatech; pušky a brašny jejich visely na zdi a několik loveckých psů válelo se pod stolem a u nálevny.

Ač nebylo ještě ani devět hodin, pili všickni pivo nebo víno, kouřili nebo jedli: ten papriku, jiný guláš, třetí uzeninu, jak seznal jsem z volání sklepníkova do kuchyně.

Usednuv za prázdný stůl vedlejší, pojedl jsem kousek dobrého venkovského chleba s čerstvým máslem; na pivo neměl jsem ráno chuti a víno nesnesu.

„Je zde okresní tajemník, proto počkáme zde, aby nám napsal žádost za slevu a odpis daní,“

hovořil rolník, jenž seděl v čele stolu. „Slibuje nám to každý rok, ale dosud neškrtl ani pérem; také nevím, zač ho vlastně platíme.“

„Aby jezdil na komise a bral diety,“ zabručel stařík u kamen. „Dříve dělali jsme na venku, co jsme chtěli sami, a teď na každou hloupost musí přijít sem komise. To jsou ty nové vymoženosti naší samosprávy!“

„Ba že, díte pravdu, výměnkáři,“ potakal mu jiný rolník; „z okresních sýpek obilních nadělali okresní záložny, které nejsou nám platny pranic; chci-li si vypůjčit groš, abych předem „mazal“, a pak zví o vypůjčce téměř celý okres, takže se našinec stydí vejíti někam do hostince.“

„A ty okresní stravovny, jaké to pro nás nové břemeno!“ ujal se slova jiný souseď. „Nejprve se koupí nebo vystaví pěkný dům, ustanoví se správce stravovny se slušným platem, kuchařka, sluha, a ti sedí pěkně v teple a čekají na „vandráka“, uráčí-li se jemu zajít si k nim na oběd. Zatím „obrazí“ vandrák všecka větší stavení v obci, a pohvizduje si vesele, kráčí mimo stravovnu chutě dále do obce sousední. Tak jsme si pomohli od žebroty; mimo platy na stravovnu musíme živit všelijaké lajdáky zrovna tak, jako dříve bývalo.“

„A pak ti kočující učitelé zemědělstí,“ prohodil po chvíli zas jiný, „jen samý výdaj a obtíž s nimi. Přivezt je, vyčastovat, odvézt, a takový učitel, jenž všechen rozum vybírá z knih, co je nám platen? — Ten našim polím nerozumí ani zbia; já musím orat mělce, ty, sousede, hloub; já musím hnojit a močůvkou zalévat ornici, ty abys ji vysoušel; zkrátka posadit ho na rok do do některého statku — a nevěděl by, kudy kam.“

Mluveno a rokováno ještě o tom onom, až konečně přišel tajemník D... s místním starostou.

„No, že přece už jednou jdete,“ volali rolníci příchozím vstříc, „čekáme na vás, pane tajemníku, již netrpělivě.“

„Proč? Oč pak vlastně jde?“ dotazoval se tajemník, podáváje všem rolníkům po řadě pravici.

„Oč jde? To dávno víte,“ odvětil rolník sedící v čele stolu. „Žně byly mizerny, řepy málo, půjdeme brzy všichni ze statků...“

„Na hon?“ usmál se tajemník.

„I kam pak míříte?“ bránil se mluvčí a dodal: „Po žebrotě půjdeme, a proto nám napište co nejdříve žádost za slevu a odpis daní, jinak pomřeme hladu.“

Tak hovor zapřádal a rozpřádal se u stolu sám od sebe.

„Pánové,“ ujal se po chvíli slova tajemník, „když dívám se na vás zde kolem stolů při plných sklenicích a při posnídávce, pochybuji, že k tomu tak brzy dojde.“

„To jsme se zde sešli dnes jen z desperace!“

„A na hon půjdete bezpochyby také z desperace?“

„Chceme si jen něco zastřelit, aby bylo do čeho kousnout!“

„Zajíc a koroptve koušou se velmi příjemně!“

„Ale vždyť panímámy naše nevědí již, co vařit!“

„To moje manželka také někdy neví, a přece máme každý den v poledne oběd. Ovšem zajíc nebo koroptvičky přijdou u nás jednou za uherský měsíc na stůl.“

„Bodejť, však nás neopentlíte, že jíte jen koroptve motykou střilené. Máte přece velmi slušný plat a pak ty diety za komisse.“

„Zaplať Pán Bůh, plat mám slušný, ale mám také čtyři děti a je nás se služkou 7 lidí, kteří denně něco snědí; k tomu činže, šat a jiná vydání; v městě musíme koupiti vše, i věchtoví a písek k drhnutí nádobí. Aby žena měla něco na vychování dětí, kdybych umřel předčasně, platím dosti velké pojistné na život, a když o Sylvestru s večera dělám bilanci, prohlížeje knihu příjmů a vydání, spíše se mi nedostává, nežli aby něco přebývalo. A při tom, pánové, jak víte, nejsem outrata, nekouřím, do hostince nevejdu, leda jsem-li na cestách, a s celou rodinou nevypiji denně k večeři více piva, než litr obyčejného, co zatím vy, pánové, pochutnáváte si již dopoledne na plzeňském prazdroji.“

„Tajemníku, nerýpejte, raději sestavte nám žádost za slevu a odpis daní; nežádáme toho zadarmo a odměníme se slušně.“

„Sousedé, nechte teď pana tajemníka na chvíli s pokojem,“ ujal se konečně slova místní starosta, „aby mohl něco pojísti; až trochu se posilní, pak vám vyhoví najisto!“

Po malé posnídávce promluvil můj přítel, tajemník D . . . k přítomným asi tato slova:

„Jsem ochoten, pánové, napsati vám, ovšem až doma ve své kanceláři, žádost za slevu daní, po případě za odpis, a i jinak nabízím se vám ochotně k službám, ale pochybuji, že to bude co platno. Pokud to znám z dlouholeté praxe, vymohu nejvýše sečkáni daní, leč po roce nastane vám placení za léta dvě, a tak co nedáte letos, musíte zaplatit napřesrok, ač úroda roku budoucího může býti horší, než byla letošní. A že znáte mne již déle a já vás, nevykládejte mi ve zlé, povím-li vám nyní něco, co mám již dávno na srdci a co abyste sdělili příležitostně s jinými,

snažně žádám. Jenom za to prosím, abyste slova má nevykládali si jinak, než jak jsou míněna. Netýkají se nikoho z vás přímo, nýbrž jen všeobecně, to jednoho, ono druhého nebo třetího — za rok projedu vždy téměř všechny obce okresu našeho — a pouze ten, koho svědí, ať se škrábe. Daně a přirážky, jež vláda a země ukládají, jsou u nás věru značny, leč daly by se snad přece snést, kdyby vedle těchto daní neměli naši rolníci ještě celou řadu svých daní soukromých, z nichž některé vyprazdňují kapsy až na dno. Rolník buď především rolníkem a ne lesníkem, choď na pole s kosou, motykou a ne s puškou, nebo alespoň tam dohlížej. „Z cizího krev neteče,“ říkává líná čeleď a dle toho také pracuje. *Nevšimavost* k hospodářství ukládá rolníku neméně daň, nežli mnohým selská *pýcha*. Proč by nemohl míti rolník pohodlnou, lacinou bryčku na cestu do města, aby si na ní leccos pro domácnost dovážel? Ale drahý kočár (landauer) sluší jen bohaté vrchnosti, rovněž i krajkové záclony, malované pokoje s pianem v saloně jsou v zámcích a palácích na místě, nikoli v selských statcích. Světnice obytná i kuchyně vybilí se za pár grošů rok co rok, malování stojí však vždy několik pěttek.

Dá-li si hospodář ze stáda hus v neděli či ve svátek jednu upéci nebo usmažit kuřátko, budiž; vychovala to hospodyně a je to doma. Ale chodit do hostince na guláš, papriku, uzené nebo řízky dne všedního dopoledne, to, pánové, nevynáší každému. O těch, kteří oddáni jsou karbanu nebo nemírnému pití a dni i noci tráví v hospodě, nechci ani zde se zmiňovati; podotýkám jen, že *lidská hloupost* navaluje lidem rovněž značnou daň; za 5—7 krejcarů prodává selka litr dobrého, výživného mléka, a za 14 krejcarů kupuje si ne-

jeden rolník ve venkovském hostinci litr leda-jakého piva, jež nedá výživy žádné. A co vydá se dnes na venkově za panský šat, za nápoje lihové (punče, rosolky, likéry a všelijaké „čerty“), toť věru nemalá daň, již si naše rolnictvo rovněž ukládá samo. Zmenšení daní těchto i jiných jest v moci rolnictva, a může se jich zbýti bez kolko-vané žádosti snadno, bude-li jen opravdově chtíti.“

Tajemník domluviv, zaplatil, potřásl všem přítomným pravici a mlčky vyšel z hostince. Pouze starosta doprovodil nás k povozu, který čekal před hostincem, a na rozchodnou zabručel jako pro sebe: „Pane, to jste řal jednou do živého!“ Já pak pomyslíl si v duchu, že by takových pří-mých, rozumných okresních tajemníků mělo býti hojně po vlastech československých.

OBSAH.

	Strana
I. Nedáváš pozor na drobné!	5
II. O člověku, který nedovedl říci: ne!	12
III. Což nám nikdo nepomůže?	17
IV. Nejde to! Půjde to!	20
V. Ne vše zlato, co se třpytí	24
VI. Buď, čím se zdáti chceš!	27
VII. Nedostatek vzájemnosti	30
VIII. Daně, jež si ukládáme sami	33